

Voorzitter

regelgeving voelen wij ons over de tijd heen met hem verbonden.

Uw vader en grootvader was een kleurrijk Nederlands politicus ± in de trits Romme, Beel, Sassen ± maar vooral een invloedrijk Europeaan. "De historie kent slechts enkele grote, bijna nooit gemakkelijke, oplossingen. Europa is één van die grote oplossingen." Dat was zijn overtuiging.

Moge de waardering die velen hem toedragen en de goede herinneringen die zij aan hem bewaren U tot troost zijn bij dit verlies.

Ik verzoek u een ogenblik stilte in acht te nemen.

(De aanwezigen nemen enige ogenblikken stilte in acht.)

De **voorzitter**: Voorts deel ik aan de Kamer mede, dat op 24 december jl. het oud-lid der Kamer mevrouw J.F. Schouwenaar-Franssen is overleden. Ik heb mede namens de Kamer een brief aan haar nabestaanden gezonden van de volgende inhoud:

Namens de Eerste Kamer der Staten-Generaal betuig ik U mijn gevoelens van deelneming met het overlijden van Uw moeder, mevrouw drs. J.F. Schouwenaar-Franssen.

In Uw ouderlijk huis moet de waardering voor het politieke ambt groot zijn geweest. Zowel Uw vader als Uw moeder hebben immers een deel van hun actieve leven gewijd aan de politiek, plaatselijk, landelijk, Europees. Zij vormden getweeën een partijcoalitie die toen zeker nog niet algemeen werd gewaardeerd.

Hun ervaringen uit de Tweede Wereldoorlog hebben in hun keuze voor de politiek een grote rol gespeeld, maar daarnaast ook de overtuiging dat vrouwen ± gehuwd of ongehuwd ± recht hebben op maatschappelijke gelijkstelling met de man. Dat recht was toen Uw moeder in 1946 lid werd van de Rotterdamse gemeenteraad in de praktijk nog allerminst vanzelfsprekend.

In al haar politieke functies was zij zich bewust dat juist vrouwen kwaliteit moeten leveren. In een "vrouwelijke" aanpak geloofde zij echter niet.

Van de Eerste Kamer werd Uw moeder voor de eerste keer in 1956

lid. Zij was daar woordvoester voor culturele zaken, maatschappelijk werk én natuurlijk onderwijs. Lerares was haar vak. Vanaf 1961 tot aan haar ministerschap combineerde zij het Kamerlidmaatschap met het lidmaatschap van het Europees Parlement; een combinatie waarop nu nog wel eens met enige weemoed wordt teruggekeken.

Maatschappelijk werk zag zij ± met vooruitziende blik ± als maatschappelijk welzijn. Haar ministerschap duurde door de val van het Kabinet-Marijnen in 1965 slechts twee jaar. In die twee jaar was zij als enige vrouw in het Kabinet de tweede vrouwelijke minister in de Nederlandse parlementaire geschiedenis. Zij keerde terug in de Eerste Kamer waar zij met het voorzitterschap van de vaste commissie voor Cultuur en Recreatie de lijn van haar belangstelling bleef volgen. Ook in recente jaren hield zij het gebeuren in de Eerste Kamer in het oog. Vaak nam zij de telefoon om haar waardering aan de ambtelijke staf over te brengen.

Met buitengewoon respect memoreer ik dat Uw moeder haar politieke werk is blijven doen naast de zorg voor haar gezin, ook toen Uw vader eind 1962 zo plotseling overleed. "Het is een kwestie van organiseren." Ook dat werd toen niet door ieder gewaardeerd en begrepen.

Uw moeder stond voor de publieke zaak en heeft daaraan met de vele gaven van hoofd en hart belangrijk bijgedragen. Moge dat U in deze dagen tot troost zijn.

Ik verzoek u een ogenblik stilte in acht te nemen.

(De aanwezigen nemen enige ogenblikken stilte in acht.)

De **voorzitter**: De overige ingekomen stukken staan op een lijst, die in de zaal ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan, dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

(Deze lijst is, met de lijst van besluiten, opgenomen aan het eind van deze editie.)

Aan de orde is de behandeling van de wetsvoorstellen:

- **Vaststelling van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (XIV) voor het jaar 1996 (24400-XIV);**

- **Wijziging van hoofdstuk XIV (Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij) van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten voor het jaar 1994 (slotwet/rekening) (24309);**

- **Vaststelling van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Landbouw-Egalisatiefonds, Afdeling A, voor het jaar 1996 (24400-B);**

- **Wijziging van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Landbouw-Egalisatiefonds, Afdeling A, voor het jaar 1994 (slotwet/rekening) (24313).**

De beraadslaging wordt geopend.

□

De heer **Braks** (CDA): Mijnheer de voorzitter! Nu ik als eerste spreker van de zijde van de Kamer in 1996 het woord mag voeren, wil ik van de gelegenheid gebruik maken u, de leden en alle medewerkers van dit huis het allerbeste te wensen in dit nieuwe jaar. Uiteraard voeg ik daaraan onmiddellijk goede wensen toe aan het adres van de minister die wel wat voorspoed kan gebruiken in deze turbulente tijden. Heel veel geluk en sterkte!

Dit geldt natuurlijk ook voor alle medewerkers van LNV en in het verlengde daarvan voor al diegenen, die in meer of mindere mate afhankelijk zijn van het gevoerde beleid en de te verlenen diensten. Dat zijn er nogal wat als je kennis neemt van het brede takenpakket van het ministerie van LNV, dat is weergegeven in de begroting die wij vandaag met de minister bespreken. Toch valt altijd weer op dat de begrotingsomvang van zo'n breed departement relatief gering is, zeker als je in acht neemt, dat bepaalde begrotingsposten, zoals die van landbouwonderwijs en bepaalde toezichthoudende en controle-diensten, voortkomen uit algemene overheidsverplichtingen. Natuurlijk vallen de EG-uitgaven daar buiten, maar het idee dat in de landbouw